

# Danielpa Qillqan — Pisqa Chunka Iskayniyuq Número

*Sut'ichasqa Sut'inchaymanta Pakasqa Imakunata Qhawaq: Danielpa Musquynin hinaspa Qhapaq Suyukunapa Hatariynin*

Jeff Pippenger  
2024-01-16

Qhipa qillqapi rikuchirqanchikmi Gabrielqa “qhipa phiñakuy” nisqapa tukukuyninta qorqan, iskay testigokunaman hina, 1844 watapa p’unchayninta takyachinapaq. Millerqa Levítico iskay chunka suqtayuppi kashaq “qanchis kuti” nisqata yacharqanmi, chayqa Judá suyupa qhapaq kamachikuyninpa contranpi hunt’akurqan; ichaqa manam hayk’aqpas chayman chayarqanchu, mayqinpaq kasqanta, hinallataq imayna tinkusqanta rikunanpaq, “qanchis kuti” nisqa taripaypa, Israelpa hanaq llaqtankunapiwan urin llaqtankunapiwan. Payqa verso chunka isqunniyuqpi “qhipa phiñakuy” nisqapa sapanchasqanta reqsirqanchu icha manachu, chayqa iskayrayasqa kachkan; ichaqa mana iskayrayaspa, llapa hinallapi yacharqanmi “phiñakuy” nisqaqa “qanchis kuti” kasqanta. Ñawpaq hinallataq qhipa phiñakuy nisqakunapa k’anchayninqa Palmoni rayku 1856 watapi kichasqa karqan, ichaqa 1863 watapi chinkachisqa karqan. Chaywanpas Millerpa “qanchis kuti” willakuyninqa chiqaq karqanmi, ichaqa pisi tukusqa.

Millerqa mana reqsisqachu kanman karan pagano Romapa huch’uy waqranqa paganismota oqarispas hatunchasqanta, Daniel pusaqniyuq chunka hukniyuq versículopi, imaraykuchus Millerpaq “qichuy” nisqaqa sapa kimsa kutin rikurimusqanpi Danielpiqa mana imapas hukninchu, aswantaq qichuyllam karqa. Chaywanpas paypa willakuyninqa cheqanmi karqa, ichaqa pisiyasqa.

Miller runakunaqa reqsirqanku “santuario” nisqa chunka hukniyuq versículopiqa Roma llaqtapi pagano yupaychana wasita (Pantheon) kasqanta; ichaqa hebreo simiqa manam paykunag willakuyninku chaymanta sayasqachu karqa. Millerpa willakuyninqa profético pacha tiempomanmi qhawarisqa karqa. Maypi paykunag willakuyninku kichasqa karqa, chay historiapi hark’arqa Estados Unidos nisqaqa Bibliaq profecíankunapi soqta kaq reino kasqanta mana rikunankupa; astawampis, papadotami Bibliaq profecíankunapi phisqa kaq reino kasqanta mana rikunankupa hark’arqa.

Kawsasqanku historiapa kallpachasqanrayku, qankunaqa profeciakunata Cristo utqaylla kutimunampaq suyakuyninkuwan hina tupachispanku churakurqanku, chaymantaqa llakikuywan pantasqa qhiparqanku, ichaqa willakuyninkuqa chiqaqmi karqan. Gabriel chunca pichqayoqmanta iskay chunka qanchisniyoq kamachikuykunapi iskay rikch’ayninkunapa sut’inchayninta quptin, Millerpa hamut’ayninqa hark’arqanmi pay mana hap’iyta atinanpaq aswan hatun rikuchisqata, reyinokunamanta, huch’uy waqra nisqapa qhari-warmi tikrayninpi rikuchisqa karqan chunca isqonniyoqmanta chunka iskayniyoq kamachikuykunapi. Milleritakunaqa Gabrielpa sut’inchayninpi Roma llaqtallatam rikunku tawa kaq, tukukuq kay pachapi reyino hina.

Chaymi karqan, ñoqa, arí ñoqa Daniel, rikch'ariyta rikuspá, chaypa ima ninanta maskhashaqtiy, qhawariy, ñawpaqniypi sayarqan runapa rikch'aynin hina. Hinapinmi uyarirqani Ulai mayu patakuna chawpinmanta runapa siminta, waqyaspa nisqata: Gabriel, kay runata rikch'ariyta entiendenanpaq ruraspayki. Chaymi noqa kasqayman qayllamurqan; qayllamusqanmantaqa mancharirqani, uyachayta hallp'aman urmaykurqani. Ichataq paymi niwarqan: Entiendey, runapa churin; imaraykuchus tukukuypa pachanpaqmi kay rikch'ariyqa kanqa. Pay rimapaykawashaqtinmi, hallp'aman uya churashpa, sinchi puñuyki kasharqani; ichaqa llamk'ariwarqanmi, sayariyta atichiwashpa. Hinaspa nirqan: Qhawariy, reqsichisqayki imachus phiñakuypa qhipa tukukuyninpi kanqa; imaraykuchus señalasqa pachapin tukukuyninqa kanqa. Iskay waqrayuq carnerota rikusqaykiqa Mediawan Persiawanpa reykunam. Chhika millay chivutaq Greciapa reyninmi; ñawinkuna chawpinpi hatun waqra kaqqa ñawpaq reyninmi. Chay waqra p'akisqa kaptin, chaypa rantinpi tawa sayarirqan; chay nacionmanta tawa reino sayarinqa, ichaqa mana paypa kallpanwanchu. Paykunapa reinonku qhipa pacha chayamunankukama, huchallikuqkuna hunt'asqa kaptinku, sinchi uya rikch'ayniyuq, sasachakuy simikunata entiendiq reymi hatarinqa. Kallpanpas sinchi kanqa, ichaqa mana kikinpa kallpanwanchu; musphachiq hina chinkachinqa, allin riqsisqa hina purinqa, ruwasqanta ruwanqa, kallpasapa runakunatawan ch'uya llaqtatapas chinkachinqa. Yachaywanmi engañotapas makinpi allin purichinqa; sonqonpitaq hatunchakusunqa, hawka kachkaptinmi achkakunata chinkachinqa; kamachiqkunapa Kamachiqninpa contranpipas hatarinqa. Ichaqa mana runapa makinwanchu p'akisqa kanqa. Ch'isiypawan paqariypa rikch'ariynin nisqa karqanqa cheqaqmi; chayrayku rikch'ariyta wisq'ay, imaraykuchus achka p'unchawkunaqpaqmi kanqa. Ñoqa Danieltaq pisi kallpayoq tukurqani, wakin p'unchawkuna onqorqani; chaymanta qhepatataq hatarirqani, reypa llamk'ayninkunata rurirqani. Rikch'ariymantaqa muspharqani, ichaqa manam pipas entienderqanchu. Daniel 8:15–27.

Danielpa Ulai mayu rikch'ayninta jap'iptinpas (kunanqa hunt'akuy patapi kashan), Babiloniaq historiampi, ñawpaq qhapaq suyuqa manam chay rikch'ayman yapasqachu saqisqa kashan. Chayqa yapasqa karqan quri umap hina, hinaspa leon hina iskayniyuq, qanchisniyuq capitulokunapi; ichaqa Babiloniaq profétic atributo-nin, qichusqa hinaspa kutichisqa kaynin, pusaqniyuq capitulopi aswan nisqallata reqsichisqa karqan. Nabucodonosorqa papadoq wañuypaq nanayniyuq k'irita unanchasqa karqan, runakunamanta “qanchis tiempo” nisqapaq qarqosqa kasqanrayku; chayhinaqtinmi Tiro llaqtaq warmi waynaq huchasapaq setenta watakunata qonqapusqa kasqanta unancharqan. Danielpa pusaqniyuq capitulonpiqa, Babiloniaqa Bibliapi profeciapaq qhapaq suyukunamanta qonqapusqa saqisqa kashan, hinaspa rikch'ayqa Medokunawan Persia runakunawanmi qallarín (carnero), chaymantataq Grecia hamun (cabra).

Alejandro Hatunpa qhapaq kayninqa t'aqakuruspa tawa qhapaqkuna-man tukurqan, chay qhapaqkunataq Alejandro-manta aswan pisiyuq kallpayuq karqanku; hinallataq qanchis ñiqi qillqapi chayqa rikuchisqa karqan tawa rikrayoq, tawa umayoq ch'isi puma nisqawan. Tawa yupayqa llapan pacha mast'arikusqanta rikuchin, imaynachus hanaq, inti lloqsimuy, uray, inti yaykuy nisqawan rikuchisqa kasqan hina. Pusaq ñiqi qillqap pusaq kaq versículopi, tawa reqsisqa kaqkuna hanaq pacha wayrakunapa tawa suyunku-man lluqsimurqanku. Qanchis ñiqi qillqapi Grecia-pa tawa rikrankunapa pusaq ñiqi qillqap tawa wayrankunawan tupanku, Grecia-pa tawa umankunataq tawa reqsisqa kaqkunawan tupanku. Chay tawa umakuna hinaspa tawa reqsisqa

kaqkunapa Alejandro-pa qallariy qhapaq kaynin t'aqakuspa tukusqan tawa qhapaqkunata rikuchinku, tawa rikrakuna hinaspa tawa wayrakunataq t'aqanakusqan tawa suyunkunata rikuchinku. Kay nisqap sapaqchasqa kayninqa allinta qhawarisqa kananmi ancha importante, imaraykuchus kayqa huk rimayta rikuchin, chaytaqa Milleritakunaqa apaykacharqanku Protestantekunap yachachinankumanta, Roma-pa tawa kaq qhapaq kayninta yuyarisqankumanta.

Habacucpa tablankunapi, 1843 y 1850 watakunapi ñawpaq pionero chartakunawan rikuchisqa, huklla rikuchiy kashan mana profecíaq ruwayninta ilustraqchu; chayqa tawa umakunamanta hatun reqsisqa kaqkunawan, chaymanta tawa riphikunawan wayrakunawan sapaqchasqa kaymanta parlashan. Roma Biblia profeciapi tawa kaq qhapaq suyu kasqanmanta chiqaqta pakayta munaspa, Satanásqa huk rimayta yaykuchirqan tawa umakuna hatun reqsisqa kaqkunapa cheqaq icha llulla niyninmanta, hinallataq tawa riphikunapa wayrakunapaq. Chayta ruwarqan, Danielpa libron sut'ita reqsichisqanrayku, Danielpa libropi huk sapa, sut'i unanchalla kashan, chaymi visión nisqata takyarichin. Chay unanchata takyarichiq pruebakunamanta wakinqa tawa umakunapi hatun reqsisqa kaqkunapi, hinallataq tawa riphikunapi wayrakunapi kashan. Protestantekunaqa kay rimaypi satanásqa qhawariyninta sayachirqanku, hinaspa chay rimayqa Millerita historiapaq ancha ancha importantereq karqan, chayrayku chartapi chayta rimanakuyta qillqarqanku. Danielpa libropi "chazon" visión nisqata takyarichiq atiyniyoqqa "llaqtaykikunaq suwa runankuna" nisqawan reqsisqa kashan; Protestantekunaqa chay atiyniyoqta identificasqanku Siria nacionpi achka reykunamanta huknin Antiochus Epiphanes sutiyoq runa kasqanta, Miller-taq paykunata Roma kasqanta identificaran.

Chay p'unchaykunapi achkha runakuna hatarinqaku uray llaqtapa qhapaq rey nirqanpaq contra; qanmanta llaqtaykipa suwa runakunapas hatarinqaku rikuchisqa musquykunata sayachinankupa; ichaqa urmanqaku. Daniel 11:14.

Antíocoqa huk reykuna karqan, chay reykunapa huk sutinchasqa mirayninpi, mayqin chusku qhapaq suyukunamanta hukninmanta llusqsimusqan, chaymanmi Alejandro-pa qhapaq suyun t'aqasqa tukurqan. Daniel pusaq qhapaqpi, isqonniyuq versículopi nisqa uchuy waqraqa, Alejandro-pa qhapaq suyun qhipanta hamurqan, hinaspa chay isqonniyuq versículopi nin: paykunamanta hukninmanta llusqsimurqan chay uchuy waqra.

Hukninkunamanta hukninmanta llusqsimurqa huch'uy waqra, ancha hatunyarqan urayman, inti llusqsimuyman, hinallataq sumaq allpamanpas. Daniel 8:9.

Romaq ricch'asqan qhawayta sayarichinchu, icha huk pisi kallpayuq, mana ancha reqsiskas Siria llaqtapi rey sayarichinchu nispa rimanakuyqa, chaywan kуска kachkan uchuy waqra atiyniyuqqa tawa waqramantachu llusqsimurqa, icha tawa wayramantachu llusqsimurqa nispa rimanakuytapas. Manam ancha hatun rimanakuychu, imaraykuchus historiapas, profeciapas sut'inmi Romaqa mana griego qhapaq suyumanta mirasqan karaqchu, aswanpas Romaqa musuq atiyniyoq karqa. Sichus Roma tawa kaq qhapaq suyu karqa chayqa, chay isqon kaq versículopi "hukninkumanta" nisqaqa tawa wayrakunamanta, icha raphrakunamanta hukninmi kanan. Sichus Antiochus Epiphanes karqa chayqa, Siriaq waqranmantam llusqsimurqa.

Millerlli runakuna riqsirqanku “llaqtayki runakunapa suwaqnin” nisqa hina rikuchisqa atiyuniyuqqa Cristo contra sayarinanta.

Hinallataq yachayninwanpas llullakuyta makimpi allinta wiñachinqa; sonqonpitaq kikinta hatunchanqa, hawkayaywanpas achka runakunata wañuchinqa. Hinallataq sayarinqa kurakkunapa Kurakninta contra; ichaqa mana runapa makinwanmi p’akichisqa kanqa. Daniel 8:25.

“Príncipespa Príncipen”qa Cristo kan, hinaspataq Antiochus Epiphanesqa Cristopa paqarinanmanta ñawpaqta allinmi kawsarqan; chayraykun Milleritakunaqa kay cheqaq kayta 1843 watapa tablapipi reqsichirqanku. Chay tablapipi 164 watata churarqu, ichaqa chiqaqpim chayqa manam ima bíblica qillqasqa willakuyuniyuqchu karqan; aswanpas huk qillqasqa señallam karqan, mayqinchus reqsichin Millerwan protestante teólogokunawan tawa kaq qhapaq suyupaq rimanakuyqa ima niyniyuq kasqanta. Chay tablapipi “164” wata qayllanpi qillqarqanku: “Antiochus Epiphanespa wañuynin, payqa sut’itaq mana ‘Príncipespa Príncipen’pa contra hatarirqanchu, imaraykuchus ‘Príncipespa Príncipen’pa paqarisqanmanqa ña 164 watatañam wañusqa karqan.”

Kunan p’unchawpi Adventismo yachachin “llaqtaykipa suwaqkuna” nisqaqa Antiochus Epiphanes kasqanta, imaynan apostatam Protestantismopis yachachin, chayta mana qhawaspas imaqa wiñay yachachiynin qillqasqaña karqan: “1843 watapa siq’iqqa Señorpa makinwan pusasqa karqan, manataq tikrasqa kananchu.” Milleritakuna yachaq karqanku sinchi uya-niyuq qhapaqqa Roma kasqanta, chayrayku mana kuyuchisqa karqankuchu Supaypa yachachiyninwan, mayqinchus “chazon” visión nisqapa sayariy atiyta urmachin. Bibliam sut’ita nin: mana visión kaptinqa, llaqtakuna chinkapunku.

Maypi mana rikch’aynin kanchu chaypi, runakuna chinkapunmi; ichaqa leyta waqaychaqqa, kusiqaqmanmi payqa. Proverbios 29:18.

Riqsichisqa qhawayta Salomón chay versículopi reqsin, “chazon” qhawaymi; chayqa Daniel pusaqniyuq chunka kimsayuq versículopi, mana yupaychayniyuq religionta papalismowan kusa rikuchin, paykuna santuarioyta chaymanta ejercitotapas saruchkanku. Milleritakunapaq chay iskay ch’inyaykuna poderkuna Bibliapa profecíanpi tawaq gobiernoyta sut’incharqanku, hinaspataq manaraq Roma tawaq gobiernoyta reqsispa (llaqtaykipa suwa runakuna), mana atinkumanchu chay qhawayta sayachiyta. “Llaqtaykipa suwa runakuna”, nisqa Daniel chunka hukniyuq tawaq versículopi, uray llaqtapa reyninpa contra sayarinankupaq karqan, kikinkuta hatunchanankupaq, qhawayta sayachinankupaq, hinaspa urmanankupaqpas. Romaqa sapa huknin chay rasgokunata hunt’arqan.

Qanchis kaq capítulo-pi, tawa kaq reinoqa sut’inchasqa kachkan ñawpaqninpi kaq reykunakunamanta “hukhina” kasqanmanta.

Kay qhepamanmi tuta rikuykunapi rikurirqani; hinaspan qhawariy, tawa kaq uywa, manchay manchana, sinch’i, ancha atiyuniyuq; hatun fierro kiruyuqmi karqa. Mikhurqa, ñut’urqa, p’akirqa, hinaspan puchuqta chakinkunawan sarurqa. Ñawpaqninpi kaq llapa uywakunamanta hukniraymi karqa; chunka waqrayuqmi karqa.... Chaymantataq yachanayta munarqani chay tawa kaq uywamanta chiqaqta, mayqinchus wakinkunamanta hukniray karqa, ancha

manchana, mayqinpataq kirunkuna fierromanta karqanku, sillunkunataq bronce manta; mayqinchus mikhuq, ñut'uq, p'akiq, hinaspa puchuqta chakinkunawan saruq karqa; hinaspa umanpi kaq chunka waqrakunamanta, hinallataq huk waqramanta, mayqinchus wiñarimurqa, ñawpaqninpitataq kimsa urmarqanku; arí, chay waqramanta, mayqinchus ñawiyuq karqa, simitaq hatun-hatun rimaykunata rimarqa, rikch'aynintaq mas kallpayuq rikurirqa masinkunamanta. Daniel 7:7, 19, 20.

Daniel qanchispi tawaq kaq qhapaq suyuta iskay kutita reqsichirqanku ñawpaqninpi kaq qhapaq suykunamanta “hukniray” kasqanta. Sichus qanchis chunka ñiqinpi kaq “huch'uy waqra”qa siriamanta waqra-pa (Antíoco Epífanés) mast'ariyninlla karqanman chayqa, mana hukniraychu kanman karqan. Qanchis kaq ch'isimpi Roma ñawpaqman puriq uywakunaqa león, oso, leopardokuna karqanku, llapallanku pacha kaypi cheqaqta kaq uywakunam; ichaqa tawa kaq uywaman chayamuptin, fierro kiruyuq, antawara silluyuq, Danielqa mana ima pacha uywatapas yacharqanchu chay manchay mikhuq uywata rikch'achinapaq. Hukniraymi karqan. Qanchis chunka ñiqinpi kaq “huch'uy waqra”qa tawa wayrakunaq, raphrakunaq rikch'ayninmanta huknin llaqtamanta llusqsimurqa, manataq waqrakunamanta nitaq reqsisqa hatun waqrakunamantachu.

Daniel pusaq iskayniyoq t'aqapi ninmi: “paykunap qhapaqsuyunpa qhipa pacha chaypi, huchallikuqkuna hunt'asqaña kaptin, huk sinchi uyayuyq rey, sasachakuq rimaykunata entiendesqa, hatarinqa” nispa. “Paykunap qhapaqsuyunpa qhipa pachanpi” (Grecia, tawa qhapaqsuyukunaman t'aqasqa karqan), “huchallikuqkuna hunt'asqaña kaptin” nisqa pachapi, musuq rey hatarinqa.

“Sapa nacionmi, mayqinpas ruwanakunapaq rikurimuqkuna pataman hamusqanmanta, allpapi kikinpa chiqninpi tiyayta saqisqa karqa, qhawaqpa hinaspa Santoqpa munayninkunata hunt'anqachu manachu chayta reqsinapaq. Profecíami qatiqlla qillqarqa hatun kay pachaq imperiokunapa wiñariyninta hinaspa puriyninta—Babilonia, Medo-Persia, Grecia, hinaspa Roma. Sapa hukninwanpas, aswan pisilla kallpayuq nacionkunawan hina, historiapas kikillantam kutichirqa. Sapa hukninmi pruebapa pacha karqan; sapa hukninmi pantarqa, sumaq k'anchaynin chinkarqa, kallpanpas ripurqa.” Prophets and Kings, 535.

Grecia suyuyq kamachikuyninpa tukuyninpi (“qhipa pacha” nisqapi), paykunapa pruebayuq pacha kasqa hunt'akusqankuman hina (“huchallikuqkuna hunt'aman chayasqankupi”), “sinchi uya-niyuq rey” huk sayarinqa. Chay reyqa “sasachakuq rimaykunata” entiendenqa, imaraykuchus judíokunapa hebreo siminmanta, ñawpaq kamachikuypa griego siminmantapas llaqta huk simita rimarqa; payqa latín simita rimarqa. Chay kamachikuypa Moisésqaq riqsichisqa karqa, wata 66-manta 70 d.C. kama muyuy t'akayta apamunan llaqtata hina, maypichus, wakinkunawan kуска, yarqayqa ancha manchay karqa, chayrayku judíokuna kikin wawakunata mikurqanku kawsayninkuta waqaychanankupaq.

Manaqa qamqa Diosniyki Señor-ta mana kusikuywan, sonqoyki kusiqa kasqanwanpas, tukuy ima aswan achka kaptinpas sirvirqankichu; chayraykun qamqa sirvinki enemigosniykikunata, Señorpa qam contra kachamusqankunata, yarqaypi, yaku ch'akiypi, q'ala qarachakuypi, tukuy imapi faltasqapi; paymi fierro yugota kunkaykiman churaykusunki, tukusqa chinkachisqaykikama. Señorqa karu llaqtamanta, kay pachapa tukukuyninmantaraq, qam contra suyuqtam apachimunqa, ankapa phawaynin hina usqhaylla hamuqta; huk suyu,

rimayninta mana entiendenaykipaq. Huk sinchi uya suyuta, machu runata mana yupaychaqta, wayna runatapas mana khuyapayakuqta. Paymi uywaykikunapa mirayninta, allpaykipa rurunkunatapas mikhunqa, qam chinkachisqa kanaykikama; manataqmi saquesunkichu trigota, vinota, aceiteta, wakaykikunapa miraynintapas, ovejaykikunapa qhatuntapas, chinkachisqa kasqaykikama. Paymi llapan punkuykikunapi muyuykuspa hark'asunki, hatun, perqasqa murallaykikuna urmaqkama, chaykunapi qam confiakusqaykirayku, tukuy suyuykiyki; paymi llapan punkuykikunapi muyuykuspa hark'asunki tukuy suyuykiyki, mayqentachus Señor Diosniyki qosurqanki. Hinaptinmi qam mikhunki kikiyki cuerpoykipa rurunta, churiykikunapa usuntanta, ususiykikunapa aychanta, Señor Diosniyki qosusqaykita, cercasqa kaypi, llaquichisqa sasachakuypi, mayqenwan enemiesniykikuna ñak'arichisunkiku. Deuteronomio 28:47–53.

Danielpa iskay kaq capítulo-pi tawa kaq qhapaq suyuqa “hierrowan” rikuchisqa karqan, hinaspataq Moisésqa reqsichirqan huk “nación”-ta, mayqenchus judío runakunaman huk “hierro yugota” churayta ruwanqa. Chay “nación”-qa judío runakunata “tukuyinta chinkachinqa”, hinaspataq ancha usqhaylla hamunqa huk anka hina; ankaqa Roma llaqtap unanchanmi. Chayqa huk “nación” kanqa, “simiykita mana entiendenqichu” nisqa, imaraykuchus rimayninqa judío runakunapaq “yana nisqakuna” hinam kanqa. Chayqa huk “nación de rostro fiero” kanqa, imaynachus Danielpa pusaq kaq capítulo-pi “rey de rostro fiero” nisqa hina willasqa kashan. Hinaspataq Jerusalénpa “muyuykachasqa hark’asqa kaynin” ukhupi, judío runakunaqa “churikunatawan ususinkunata” mikhurqanku.

Millerqa pagano Roma-ta reqsirqan Moisés nisqanpa willakusqan atiyin kasqanta, hinallataq Danielpa iskay kaqpi tawa kaq “hierro” reino kasqanta, chay “nación” Latin simita rimarqanman, mana hebreo ni griego simipi. Millerqa mana ima rakiytipas ruwarqanchu Bibliapi profecía nisqapi tawa kaq reinowan pichqa kaq reinowan, paypaq iskayninkuqa sapanllam Roma karqan. Chayrayku, pagano Roma veintitrés kaq versículopi sayarisqan qhepan, mana qhawarqanchu chay rakiyta veinticuatro kaq versículopi sut’ichisqanta. Rikuchiypi huch’uy waqraqa nuevemanta docekama versículokunapi qhari kaymanta warmi kayman, hinaspa qhari kaymanta warmi kayman kuyurirqan; veintitrés kaq versículoqa pagano Romapa profético característicankunata riqsichin, ichaqa Gabrielpa veinticuatro kaq versículopi sut’inchayninqa warmi Romaman tikran. Veinticuatro kaq versículopi atiyinqa “hatun atiyniyoq” kanqa, “ichaqa mana kikinpa atiyinwanchu: admiraypaqtañataq wañuchinqa, allinta llusqinqa, ruraykunatapas rurinqa, hinaspa atiyniyoqkunatawan santo llaqtatawan wañuchinqa.”

Roma papalmanqa Roma paganakunapa kallpanta soldadokunapa atiyñinta chaskinan karqa, hinaspata Diospa llaqtanta chinkachinqa waranqa iskay pachak suqta chunka watakunata, wata 538manta 1798kama. “Manchay admiraypaqta” chinkachinqa, imaraykuchus paymi kay animal, mayqentan tukuy pacha “admirakuspa qatiq”; hinaspata paymi chay atiy karqa “ruwaspa allinta llusqichiq” kanankama, ñawpaq piñakuy, mayqenchus “nisqa” karqa 1798 watapi tukuspa hunt’akunampaq, hunt’akusqankama.

Chaymi iskay chunka phisqa kaq versículopi, Gabrielqa Danielpaq rimarisqan versículokunapi sayachisqa kuyuyta qatiykun, hinaspataq wakmanta pagano Roma-man rimarin, paymi huk rikchaq

“política” nisqawan imperionta huñurqan, imaynachus llaqa historiador-kuna testificanku chayhina. Pagano Romaq “astucia” nisqanqa suyukunata yachachiy karqan wiñaq imperionman huñunakunankupaq, hinaspataq hawkaytawan allin kawsayta prometispa imperiota sayachirqan, ñawpaq imperiokunamanta mana hina, paykunaqa soldado kallpallawan rurasqa karqanku. Pagano Romaqa hinallataq “Príncipe de príncipes”pa contra sayarinan karqan, imaynachus Cristota Calvario chakataq cruzpi churachisqanpi.

Chaymantataq Gabrielqa Danielpaq rikuchisqan iskay rikch’aykunata ima kasqanta sut’inchán, nispa “mareh” rikch’ay, rikurimusqanpaq rikch’aynin (iskay waranqa kimsa pachak p’unchaykuna), cheqaq kasqanta; hinaspataq “chazon” rikch’ay, santuario-tawan ejercitota pagano Roma hinaspa papal Roma saruchisqanmanta rikch’ayqa “wichq’asqa (sellasqa)” kananpaq kasqanta, “achka p’unchaykunapaq” (tukupay pacha 1798 watakama).

Chaymanta Daniel huk unay tiempo onqosqa karqa, hinaspataq llamk’ananman kutirqa; ichaqa manaraqmi entienderqachu “mareh” rikch’ayninta, chay rikch’aytaqmi Gabrielman kamachisqa karqa payta entiendenanpaq. Chayraykun Gabriel kutimunqa isqon kaq capítulo, “mareh” rikch’ayta Danielman entiendenanpaq rurasqanta tukuchinanpaq.

Danielpa qanchis isqun kaq capitulopi, Danielqa profético Simita yachachkarqan, hinaspan Moisésqa hinaspa Jeremíasqa qelqasqanwan entienderqan. Jeremíasqa sut’ita nirqan pay kasqan prisionqa qanchis chunka watakuna unayta kananpaq.

Kay llaqa kay allpaqa ch’usaqyachisqa, mancharikuypaqpas kanqa; chay nacionkunataq Babiloniaq reyinta qanchis chunka watakuna servingaku. Chay qanchis chunka watakuna hunt’akusqan qhepantaq, ñoqaqa Babiloniaq reyinta, chay naciöntawan, huchankurayku muchuchisqa, ninmi Señor; Caldeokunaq allpantapas, wiñaypaq ch’usaqyachisqaman ruwasqa. Jeremías 25:11, 12.

Moisés nisqanman hinaqa, awqakunaq allpankupi preso kayqa tupaq kasqa pacha kanman karqan, chay pachapi allpaqa samanankunata kusikuywan chaskinanpaq.

Hinallataqmi kay allpata ch’usaqyachisqaqmi; chaypi tiyakuqniykikunaqtaqmi chaymanta muspayasqa kankakuq. Qankunataqmi mana ñiq runakuna chawpipi ch’iqichisqa, qhepaykitaq espadata aysasaq; allpaykitaq ch’usaqmi kanqa, llaqtaykikunataq thuñisqa. Chaypitaq allpaqa samarisa kusikunqa sabbatninkunapi, ch’usaq hina sirikusqan kama, qankunataq awqaykikunaq allpapi kasqaykikama; hinaptinmi allpaqa samarinqa, sabbatninkunapitaq kusikunqa. Ch’usaq hina sirikusqan kamalla samarinqa; imaraykuchus qankuna chaypi tiyashaqtiykichik, sabbatniykichikpi mana samarisqanrayku. Levítico 26:32–35.

Danielqa Diospa profetankuna Siminmanta, iskay testigokunapa siminpi, entienderqan llaqtan runakuna awqapa allpaman ch’iqikachasqa kasqankuta, chay p’unchaykunapi allpa samarisa disfrutasqan sábadokunanta. Entienderqanmi ima nisqanta Crónicas qillqaqa entienderqan Jeremíasqa qanchis chunka watakunamanta.

Espadawan ayqekunataqa Babiloniaman apachirqan; chaypi paypa, chaymanta churinkunap uraqepas kamachikusqan p’unchaykama Persia suyuq qhapaq apayniynin kamachikusqan

kama sirviqkuna karqanku. Chayqa kasqa Señorpa simin Jeremiaspa siminmanta rimarisqanta hunt'ananpaqmi, hallp'a samana p'unchayninkunata kusiasqa chaskinankama; imaraykuchus ch'inniyasqa kasqan tukuy p'unchaykunapi samasqa karqan, qanchis chunka watata hunt'ananpaq. Kunanqa Persia suyuq rey Cirospa ñawpaq wata kamachikuyninpi, Señorpa simin Jeremiaspa siminmanta rimarisqan hunt'akunampaq, Señorqa Persia suyuq rey Cirospa espiritunga kuyuchirqan; chaymi llapa kamachikuyninpi huk willakuyta willachirqan, qelqaypipas chayta churarispa, nirqan: “Kayhinatan nin Persia suyuq rey Cirospa: Hanaq pacha Dios Señorqa kay pachapi llapa qhapaq suyuqkunata noqaman qoywan; paymi kamachiwashan Judápi kaq Jerusalén llaqtapi paypaq wasita ruwanaypaq. Pitaq qankunamanta, paypa llapa llaqtanmanta kaq? Señor Diosnin paywan kachun, hinaspa wiharichun.” 2 Crónicas 36:20–23.

Danielqa intindirqanmi Jeremíaspa qanchis chunka watakuna ch'iqichisqa kasqanta awqakunaaq llaqtanpi, hallp'aqa samana p'unchayninkunata kusikuspa chaskichkaptin, chayqa Levítico iskay chunka suqta niqpi kashan “qanchis kuti” ñakasqa maldicionmanta; hinaspan chay yachayman kasukuspa, hunt'arqanmi chaypi kamachisqa hamp'iyta, maykankunachus qhipaman ripuspa rikcharinaku ch'iqichisqa kasqankuta.

Qankunataq kawsashaqkunaaq puchuqninkunamanqa sonqonkupi huk manchakuyta cachasaq enemigoq llaqtankunapi; kuyuchisqa raphiq sononpas qatiqnin kanqa; paykunaaq ayqenqaku espada-manta ayqespa hina; mana pipas qatiqtin urmanqaku. Hukninpas hukninpa hawanman urmanqaku, imaynachus espadapa ñawpaqenpi hina, mana pipas qatiqtin; enemigosniykikunaaq ñawpaqenpi sayarinaykipaq atiyiniykichu kanqa. Mana yupayniyuq runakuna ukhupi chinkapunqaku, enemigosniykikunaaq hallp'ankutaq mikhuqnin hina tukusunqaku. Qankunamanta puchuqkunaaq enemigosniykikunaaq llaqtankunapi hucha ruwaq kayninkupi ch'akingaku; taytankuq huchankunapipas, paykunawan kуска, ch'akingallataq. Sichus huchankuta willakunqaku, taytankuq huchankutapas, ñoqapa contraypi pantasqankuta, hinaspa ñoqapa contraypi purisqankutapas; hinaspa ñoqapas paykunapa contrankupi purisqayta, enemigosninkuq hallp'anman apamusqayta; chaymanta mana señalasqa sonqonku uywakuspa pisi kayman urayachisqa kaptin, huchankumanta muchuyta chaskikunqaku chayqa; chaypacham yuyarisqa Jacobwan rurasqay pactota, Isaacwan rurasqay pactotapas, Abrahamwan rurasqay pactotapas yuyarisqa; hallp'atapas yuyarisqa. Hallp'aqa paykunamanta saqisqa kanqa, ch'usaqlla kaspera paykunamanta karupi, samana p'unchayninkunata kusikuywan chaskinqa; paykunaaq huchankumanta muchuyta chaskikunqaku; imaraykuchus taripayniykunata pisipaq qawasqankurayku, hinaspa almaykuna kamachiykunata millasqankurayku. Chaywanpas tukuy chaykunawan, enemigosninkuq hallp'anpi kashaqtinku, manam wikch'upusaqchu, manataq millasaqchu, tukuysapa chinkachinaypaq, paykunawan pactoyta p'akiyta munaspaqa; imaraykuchus ñoqaqa Señor Diosninku kani. Ichaqa paykunaraykum yuyarisqa ñawpaq awilunkuq pactonta, mana yupayniyuq runakunaaq ñawpaqenpi Egipto hallp'amanta orqomusqayta, paykunapa Diosninku kanaypaq: Ñoqaqa Señor kani. Kaykunan estatutokuna, taripaykuna, hinallataq kamachiykuna, Señorpa paywan Israelpa churinkunaaq chawpinpi Sinaí orqopi Moisésqa makinwan rurasqankuna. Levítico 26:36–46.

Danielpa iskay chunka qanchisniyuq t'aqapi mañakuyninqa, llapa imaymana yuyaychayta rimachkan, chaykunaaqpaqmi awqaq llaqtanpi ch'iqichisqa kashaqkuna tarikusqankumanta. Chay

mañakuyqa iskay t'aqapi mañakuyninwan tupachisqa kananmi, iskayninkutaq hukllapi sut'inchanku Apocalipsis chunka hukniyuq t'aqapi kaqkunapa mañakuyninta, chay hatun llaqtapa ñankuna patapi wañusqa karqanku, Sodoma hinaspa Egipto sutiyuqpi, paykunapas ch'iqichisqa kasqankuta tarinku. Daniel mañakuyninta tukukuptinqa, Gabriel kutimun “march” sutiyuq rikuyta sut'inchay llamk'ayta tukuchinampaq, hinallataq Espíritu Santo munan Apocalipsis chunka hukniyuq t'aqapi iskay testigokunapaq hunt'achiyta.

Chaykamuspaymi, mañakamuspaymi, huchayta hinaspa llaqtay Israelpa huchanta willakuspaymi, Diosniypa santu orqonrayku Señor Diosniypa ñawpaqenman mañakuyniyta haywarikuspaymi; arí, chay mañakuypi rimashaspallayraqmi, qallariypi rikuskay visiónpi qhawasqay runa Gabriel, utqaylla phawachisqa hamuspa, tupanwanmi llank'anakuy p'unchay chisi haywarikuypa horanpi. Hinaspan yachachiwaraq, rimapayawaraq, nispa: Daniel, kunanmi hamuni yuyayniyoq kayta hinaspa entiendenaykita qosunaykipaq. Daniel 9:20–22.

Kay yachayta qatiq qillqapiqmi ñawpaqman risaaku.

“Babilonia urmayman wichqayman ashtawan manaraq chayaspa, Daniel kay willakuykunamanta yuyaymanaspa, Diosmanta pachakuna imayna kasqanta entiendenanpaq maskhaspa, payman qosqa karqan huk qatiq rikch'ayninkuna, reinokuna hatarimuyinmanta urmayninmanta ima. Ñawpaq rikch'aywan, Daniel qelqap qanchis ñiqin kapitulpin qelqasqa hina, huk sut'inchay qosqa karqan; ichaqa mana llapanchu profetaman sut'ichasqa karqan. ‘Yuyayniykuna ancha llakichiwasharqan,’ nispa qelqarqan chay pacha ima pasasqanmantapas, ‘hinaspa uyayniyqa tikrakurqan ukhupi: ichaqa chay imata sonqoypi waqaycharqani.’ Daniel 7:28.”

“Huk musuq rikch'aywanmi hamuq p'unchaykunapi pasaq ruwaykunamanta aswan achka k'anchay qosqa karqan; chay rikch'ay tukukuyninpitay Danielqa uyarirqan: ‘huk santo rimashaqa, hinaspa huk santo nirqan chay rimashaqa santo-man: Maykamataq kay rikch'ayqa kanqa?’ Daniel 8:13. Qosqa kutichisqa, ‘Iskay waranqa kimsa pachak p'unchaykama; chaymantaq santuarioqa pichasqa kanqa’ (verso 14), payta anchata pantachirqan. Sinq'asqa sonqowanmi mask'arqan chay rikch'aypa ima niyninta. Manam entienderqanchu imayna t'inkisqa kasqanta Jeremías nisqan qanchis chunka watayuq preso kaywan, chay iskay waranqa kimsa pachak watakunawan, mayqentaq rikch'aypi hanaq pacha watukuq willasqanta uyarirqan Diospa santuarionnin pichasqa kananpaq manaraq pasan. Ángel Gabrielmi huk chikanta yuyarichirqan; ichaqa profetaqa uyarispa chay simikunata, ‘Chay rikch'ayqa ... achka p'unchaykunapaqmi kanqa,’ svayk'uyta mana atispa urmarqan. ‘Ñoqa Danielmi urmarqani,’ nispa qillqarqan imayna kasqanmanta, ‘hinaspa wakin p'unchaykunata unqusqam karqani; chaymanta qhipamanmi hatarirqani, hinaspa reypa llamk'ananta ruwarqani; chay rikch'ayraykum ancha musphachisqa karqani, ichaqa mana pipas entienderqanchu chayta.’ Versos 26, 27.”

Israelpa rayku llakikuywanraq, Danielqa musuqmanta yachaqasqa Jeremíaspa willakuyninkunata. Chaykunapaq ancha sut'in karqanku—hinantin sut'inmi karqan chay librokunapi qillqasqa testimoniokunamanta yachanampaq: “watakunapa yupayninta, maymantachus Señorpa simin hamurqan Jeremías profetaman, Jerusalén llaqtapa ch'usaqyachisqa kasqanpi qanchis chunka watakunata hunt'ananpaq.” Daniel 9:2.

“Profecíamanta allin, mana iskayrayasqa simipi iñiyin sayachisqa kashaqtinmi, Danielqa Señor-ta mañakurqan kay nisqa promesakuna utqayman hunt’akunankupaq. Diospa yupaychasqa sutin waqaychasqa kananpaqmi anchatapuni ruwarikurqan. Mañakuyninpiqa, pikunachus divina munayninman mana chayarqankuchu, paykunawanpas hukllachasqapuni karqan; huchankuta kikinpa huchankunata hina willakuspan.” Prophets and Kings, 553, 554.